

صلى الله عليه وسلم

نابینایی و کودکان رویکرد افتراقی

بررسی فرایندهای تحول روانی در نوزادان و کودکان نابینا

تالیف:

دیوید اچ. وارن

برگردان:

دکتر پرویز شریفی درآمدی
(دانشیار دانشگاه علامه طباطبایی)
محمدرضا شاهی

ویراستار:

محسن شاهی

تهران - ۱۳۹۰

وارن، دیوید اچ. Warren, David H.
نابینایی و کودکان / رویکرد افتراقی: بررسی فرآیندهای تحول روانی در نوزادان و
کودکان نابینا/ تالیف دیوید اچ. وارن؛ برگردان پرویز شریفی درآمدی، محمدرضا
شاهی؛ ویرایش محسن شاهی.
تهران: آوای نور، ۱۳۹۰
۳۸۴ ص: مصور، جدول، نمودار. واژه نامه شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۴۹-۶
فهرست نویسی براساس اطلاعات فیپا.
عنوان اصلی:
Blindness and children: an individual difference approach, ۱۹۹۴.
کودکان نابینا کودکان معلول - - رشد
شریفی درآمدی، پرویز، ۱۳۳۹-، مترجم
شاهی، محمدرضا، ۱۳۵۹-، مترجم
شاهی، محسن، ویراستار
۱۳۹۰ ۲۲/۲/ HV۱۵۹۶
شماره کتابخانه ملی:
۱۵۵/۴۵۱۱
۲۴۶۰۷۸۱

نابینایی و کودکان / رویکرد افتراقی
بررسی فرآیندهای تحول روانی در نوزادان و کودکان نابینا
تألیف: دیوید اچ. وارن
ترجمه: پرویز شریفی درآمدی - محمدرضا شاهی
چاپ اول - ۱۳۹۰
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
چاپخانه و صحافی: به آوران
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۴۹-۶

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید وحید نظری - پلاک ۹۹
تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۷۳۵۵ / شماره: ۶۶۴۸۰۸۸۲ / همراه: ۰۹۱۲۱۰۸۳۷۳۱

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

قیمت ۱۱۰۰۰ تومان

«فهرست مطالب»

۱۹ مقدمه مولف
۲۱ مقدمه مترجمان
۲۳ مقدمه
۲۳ رویکرد مقایسه ای
۲۵ رویکرد افتراقی
۲۶ کاوش برای نظریه
۲۸ تکالیف سازشی:
۲۸ شیوه ای جدید در پرداختن به مسائل
۲۹ تکالیف سازشی نوزادی و کودکی
۲۹ جهان فیزیکی
۲۹ مهارت های شناختی
۲۹ جهان اجتماعی
۳۰ توانایی ها و ویژگی های کودک
۳۰ محیط های کودک
۳۰ متغیرهای مرتبط با آسیب بینایی
۳۱ طرح ساختاری کتاب

بخش اول : تعامل با جهان فیزیکی

۳۵ فصل اول: درک جهان فیزیکی
۳۵ تحول ادراکی در نوزادی
۳۹ پاسخگویی به محرک های صوتی

۳۹	واکنش ساده
۳۹	واکنش تشخیصی
۴۰	رفتار تعاملی
۴۰	خلاصه
۴۱	پاسخگویی به محرک های لمسی
۴۱	واکنش ساده
۴۱	واکنش تشخیصی
۴۱	رفتار تعاملی
۴۲	خلاصه
۴۲	تلفیق حواس
۴۲	خلاصه
۴۵	تحلیل پاسخ ها
۴۵	پاسخ های موثر
۴۵	پاسخ های توجه
۴۶	پاسخ فعالیت های دست
۴۶	ادراک شنوایی
۴۶	تشخیص صدا
۴۷	تحول ادراکی پس از نوزادی
۴۷	مکان یابی صدا
۴۷	حس مانع
۴۸	خلاصه
۴۸	ادراک لمسی
۴۸	حساسیت لمسی
۴۸	تشخیص اندازه و طول
۴۹	تشخیص شکل
۴۹	عوامل لمسی در خواندن بریل
۵۲	خلاصه

۵۲ حواس دیگر
۵۲ خلاصه
۵۲ جبران حسی

فصل دوم: تعامل حرکتی و تحرک و جابجایی با جهان فیزیکی ۵۵

۵۵ نوزادی
۵۵ رسیدن و چنگ زدن
۵۶ رفتارهای دستی
۵۷ خلاصه
۵۷ رسیدن به صدا
۶۱ ابزارهای حسی ساختگی
۶۵ خلاصه
۶۵ تحول حرکتی و تحرک و جابجایی
۶۸ دید
۶۹ کندی کلی حرکت
۷۰ آمادگی ماهیچه ای
۷۱ حواس دیگر
۷۲ ابزارهای حسی ساختگی
۷۳ فرصت
۷۴ خلاصه
۷۵ توانایی های تحرک و جابجایی در دوره ی پس نوزادی
۷۵ توانایی های تحرک و جابجایی و تناسب فیزیکی
۷۸ خلاصه
۷۸ جنبه هایی از موفقیت تحرک و جابجایی
۷۸ طرز قرارگیری و تعادل
۷۹ اجزای تحرک و جابجایی
۸۰ تمرین

۸۱ خلاصه
۸۲ رفتارهای کلیشه ای
۸۳ فرضیه ها
۸۴ عوامل علی
۸۶ سن
۸۸ خلاصه

۸۹ فصل سوم: ادراک و جهان فیزیکی

۹۰ تحول مفهوم شیء دائم در نوزادی
۹۱ تحلیل منطقی تکلیف
۹۷ شواهدی از نوزادان دارای آسیب های بینایی
۱۰۶ تفاوت های فردی
۱۰۹ مفهوم شیء و ساختار فضایی
۱۰۹ مفهوم شیء و زبان
۱۱۲ نگهداری ذهنی
۱۱۲ نگهداری ذهنی ماده
۱۱۲ نگهداری ذهنی وزن
۱۱۲ نگهداری ذهنی حجم
۱۱۴ تفاوت های فردی
۱۱۵ شدت فقدان بینایی
۱۱۶ سن فقدان بینایی
۱۱۶ هوش
۱۱۷ محیط های های مدرسه و خانه
۱۱۸ متغیرهای فرهنگی
۱۲۰ مطالعات تمرینی
۱۲۱ خلاصه
۱۲۱ متغیرهای وضعیت

۱۲۲	متغیرهای محیطی
۱۲۲	درک علیت
۱۲۳	درک زمان

فصل چهارم: درک فضا و رفتار در فضا ۱۲۵

۱۲۶	نوزادی
۱۲۸	کودکان دبستانی و پیش دبستانی
۱۳۰	تمایز فضای نزدیک در برابر فضای دور
۱۳۰	مفاهیم فضای نزدیک و رفتار
۱۳۰	جانینی بودن
۱۳۱	رمزگذاری اطلاعات فضایی
۱۳۴	نقش بینایی اولیه یا ناقص
۱۳۶	چرخش ذهنی
۱۳۸	مفاهیم و رفتار فضای دور
۱۳۸	محیط های آشنا
۱۴۱	یادگیری محیط های جدید
۱۴۶	خلاصه
۱۴۶	مداخله ی رسمی
۱۴۶	تمرین فضایی سنتی
۱۴۹	ابزارهای کمکی حسی الکترونیکی
۱۵۲	تفاوت های فردی در مفاهیم فضایی و رفتار فضایی
۱۵۳	سبب شناسی
۱۵۳	سن تقویمی
۱۵۴	هوش
۱۵۴	جنسیت
۱۵۵	تجربه ی بینایی اولیه
۱۵۷	کارکرد بینایی باقیمانده

چشم انداز ۱۵۸

بخش دوم: اکتساب مهارت های شناختی

کارکردهای اجرایی: ۱۶۲

حافظه، توجه و راهبردهای شناختی ۱۶۲

سبک شناختی، خلاقیت و هوش ۱۶۳

فصل پنجم: زبان، شکل دهی مفهوم و طبقه بندی زبان ۱۶۵

واژگان: ۱۶۵

کلمات نخست ۱۶۵

واژگان: ۱۶۷

مجموعه ی کلمات اولیه ۱۶۷

شکل دهی زبان و مفهوم ۱۷۰

مسئله ی لفظ گرایی ۱۷۰

معنای واژه ۱۷۴

گسترده گی معنا ۱۷۶

خلاصه ۱۷۸

زبان ارجاعی ۱۷۸

خلاصه ۱۸۰

طبقه بندی و شکل دهی مفهوم ۱۸۰

طبقه بندی ۱۸۱

خلاصه ۱۸۲

مطالعات عملی ۱۸۳

خلاصه ۱۸۴

انتزاعی بودن مفاهیم ۱۸۴

شمارش ۱۸۵

۱۸۷	فصل ششم: کارکردهای اجرایی
۱۸۷	حافظه، توجه و راهبردهای شناختی
۱۸۷	نوزادی
۱۸۸	فراخوانی حافظه
۱۸۹	رمزگذاری اطلاعات لمسی
۱۹۲	خلاصه
۱۹۲	راهبردهای پردازش اطلاعات لمسی
۱۹۴	راهبردهای آموخته شده
۱۹۶	خلاصه
۱۹۹	خلاصه
۱۹۹	مسائل کلامی و آواشناختی در رمزگذاری و حافظه
۱۹۹	رمزگذاری لمسی در برابر آواشناختی
۲۰۱	خلاصه
۲۰۱	نقش لمس کردن در رمزگذاری معنایی
۲۰۳	توجه به ویژگی های محرک های بریل
۲۰۴	خلاصه
۲۰۵	ارتباط میان اطلاعات کلامی و تصویری
۲۰۶	خلاصه
۲۰۷	تصویرسازی ذهنی
۲۰۸	تصویرسازی ذهنی تکالیف فضایی
۲۰۸	تصویرسازی در تکالیف کلامی
۲۱۲	خلاصه
۲۱۲	تغییرات تحولی در تصویرسازی ذهنی
۲۱۴	خلاصه
۲۱۵	فصل هفتم: سبک شناختی، خلاقیت و هوش
۲۱۵	سبک شناختی

۲۱۸ خلاصه
۲۱۸ خلاقیت
۲۱۸ آزمون های استاندارد شده ی خلاقیت
۲۲۰ خلاصه
۲۲۰ خلاقیت در هنر
۲۲۳ خلاصه
۲۲۳ خلاقیت در بازی
۲۲۳ گزارش های نظری
۲۲۴ شواهد عینی
۲۲۶ خلاصه
۲۲۶ بامزگی
۲۲۷ خلاصه
۲۲۸ جنبه های هوش
۲۲۹ آزمون های هوش به کار رفته در مورد کودکان دارای آسیب های بینایی
۲۳۲ تفاوت های فردی
۲۳۲ دید ناقص
۲۳۳ سن فقدان بینایی
۲۳۴ سبب شناسی
۲۳۸ عوامل محیطی
۲۳۹ خلاصه

بخش سوم: سازگاری با جهان اجتماعی

۲۴۳ فصل هشتم: تحول اجتماعی - هیجانی و ارتباطی در نوزادی
۲۴۳ دل بستگی
۲۴۶ دل بستگی در نوزادان دارای آسیب های بینایی
۲۴۸ شواهد تجربی

۲۴۸	لیخند زدن
۲۴۹	پاسخ به غریبه ها
۲۵۰	اضطراب ناشی از جدایی
۲۵۱	پویایی دل بستگی
۲۵۳	خلاصه
۲۵۳	جدایی
۲۵۵	ارتباط در نوزادی
۲۵۶	نوزادان دارای آسیب های بینایی
۲۵۶	تماس چشمی
۲۵۷	حالت بدن
۲۵۷	لیخند زدن
۲۵۸	نشانه های دستی
۲۵۹	گفتار پیش زبانی
۲۶۱	خلاصه

فصل نهم: زبان به عنوان مهارت اجتماعی

۲۶۳	پل ارتباطی پیش کلامی به کلامی
۲۶۶	چشم انداز
۲۶۷	زمینه ی اجتماعی برای تحول زبان
۲۶۷	مطالعات اولیه
۲۶۸	مطالعات جدیدتر
۲۷۱	چشم انداز
۲۷۳	تاثیرگذاری ارتباط
۲۷۳	توانایی های ارجاعی
۲۷۴	تغییر زوایای دید
۲۷۵	خلاصه
۲۷۶	کیفیت تلفظ

۲۷۸	شرایط بغرنج
۲۷۹	آسیب شنوایی
۲۸۱	مشکلات حرکتی
۲۸۱	تاخیر ذهنی
۲۸۲	اختلال هیجانی
۲۸۴	خلاصه

فصل دهم: تحول و سازگاری اجتماعی ۲۸۵

۲۸۵	تحول اجتماعی و مقیاس های سازگاری
۲۸۹	خلاصه
۲۹۰	شرایط خانوادگی و سازگاری اجتماعی
۲۹۰	کودکان کوچک
۲۹۴	نوجوانان
۲۹۸	خلاصه
۲۹۹	مورد ویژه ی رتینوپتی به خاطر نارس بودن
۳۰۰	شیوع
۳۰۱	دلایل ممکن
۳۰۲	عوامل نارس بودن
۳۰۲	اکسیژن
۳۰۲	آسیب مغزی
۳۰۳	انحراف حسی
۳۰۴	واکنش های والدین و تعامل های والدین- کودک
۳۰۵	خلاصه
۳۰۵	تحول اجتماعی و وضعیت آموزشی
۳۰۷	مهارت های اجتماعی
۳۰۹	پاسخ های همسالان
۳۱۱	نقش معلمان

۳۱۱ خلاصه
۳۱۲ شناخت اجتماعی
۳۱۳ درک کودک از دید
۳۱۵ وضعیت آموزشی
۳۱۵ بلوغ اجتماعی
۳۱۶ سازگاری
۳۱۷ عوامل تعیین کننده ی گزینش مدرسه
۳۱۹ مشکلات رفتاری
۳۲۰ خلاصه
۳۲۰ تحول اخلاقی
۳۲۱ قضاوت و رفتار اخلاقی
۳۲۱ استدلال اخلاقی و تحول شناختی

فصل یازدهم: تحول درک خود..... ۳۲۳

۳۲۳ خودانگاره در نوزادی
۳۲۵ تحول خودانگاره پس از نوزادی
۳۲۶ تصویر بدنی
۳۲۶ شیوه های سازنده
۳۲۷ مقیاس های رسمی
۳۲۸ تمرین
۳۲۹ خلاصه
۳۲۹ خودانگاره؛ همانطور که در زبان بیان شد
۳۳۱ خودانگاره به عنوان جنبه ای از شخصیت
۳۳۳ خلاصه
۳۳۳ تشخیص نابینایی
۳۳۴ دیگر جنبه های شخصیت
۳۳۴ درون گرایی / برونگرایی

۳۳۴ خلاصه
۳۳۴ چیرگی، مطیع بودن و پرخاشگری
۳۳۵ خلاصه
۳۳۶ روان رنجور گرایی
۳۳۷ خلاصه
۳۳۷ دانش راجع به جنسیت
۳۳۸ فولک و اوهد (۱۹۷۴) وضع کودک نابینا را شرح دادند.
۳۳۹ منبع کنترل
۳۴۰ سن تقویمی، سن عقلی و هوش بهر
۳۴۱ سن فقدان بینایی
۳۴۱ شدت آسیب بینایی
۳۴۱ جنسیت
۳۴۱ تفاوت ها در محیط
۳۴۲ خلاصه
۳۴۲ منبع کنترل و رفتار کارکردی
۳۴۳ خلاصه
۳۴۳ ساختارهای وابسته
۳۴۴ انتظارات نقش اجتماعی
۳۴۵ انتظارات آموزشی و شغلی
۳۴۵ خلاصه

بخش چهارم: خلاصه

۳۴۹ فصل دوازدهم: مطالعات بلند مدت
۳۵۰ مطالعاتی با گستره ی محدود شده
۳۵۰ توانایی های ادراکی و ادراکی - حرکتی
۳۵۱ توانایی های شناختی

۳۵۱	ویژگی های اجتماعی
۳۵۲	فرایبرگ
۳۵۲	نوریس، اسپالدینگ و برودی
۳۵۵	گیلمان و گودارد
۳۵۶	جان، فریمن و اسکات
۳۵۸	خلاصه

فصل سیزدهم: تفاوت های فردی ۳۵۹

۳۵۹	متغیرهای وضعی
۳۶۰	شدت فقدان بینایی
۳۶۱	بینایی اولیه
۳۶۲	جنسیت
۳۶۳	سبب شناسی
۳۶۳	آسیب شبکه به خاطر نارس بودن (ROP)
۳۶۴	رتینوبلاستوما
۳۶۴	عوامل محیطی
۳۶۵	تحول ادراکی - حرکتی
۳۶۶	نوزادی
۳۶۶	تحول شناختی
۳۶۶	پس نوزادی
۳۶۶	زبان و ارتباط
۳۶۶	ارتباط پیش زبانی
۳۶۸	تحول اجتماعی نخستین
۳۶۸	نوزادی
۳۶۸	تحول پیش دبستانی
۳۶۹	تجربه ی مدرسه
۳۶۹	نکته

۳۷۰.....	تمرین
۳۷۰.....	نوزادی
۳۷۱.....	پس نوزادی
۳۷۱.....	چشم انداز
۳۷۲.....	خدمات
۳۷۳.....	نتیجه گیری
۳۷۷.....	واژه نامه

مقدمه مولف

از سال ۱۹۸۴ زمانی که کتاب پیشین من راجع به نابینایی و کودکان با عنوان نابینایی و تحول اوایل کودکی منتشر شد، ۱۰ سال سپری شده است. این ۱۰ سال شاهد موجی مطلوب از تحقیقات در باب کودکان دارای آسیب های بینایی بوده است و این به حد کافی دلیل می شود که دنباله ای نگارش شود. اما نابینایی و کودکان: رویکرد تفاوت های فردی فقط یک دنباله نیست. این اثر رویکردی کاملا متفاوت را به تحلیل ادبیات تحقیقی ارائه می دهد. همانطور که عنوان نشان می دهد، این تحلیل و خلاصه ی ادبیات بر پایه ی این فرضیه است که تنوع درون جمعیت کودکان دارای آسیب های بینایی است که باید مطالعه کنیم نه گروه معیار. باور دارم که حجم کاملا مفیدی از دانش دارای پایه ی تحقیقی راجع به این جمعیت، باید نه تنها در معیار یا بخش معمول، بلکه در بخش غیر معمول متمرکز شود. این تحقیقات باید بر کودکانی که تحول آنها بطور غیر طبیعی پیشرفته و آنهایی که تحول آنها بطور غیر طبیعی دارای تاخیر است، متمرکز شوند. تحقیقات باید بر عواملی تمرکز کنند که تجربه ی کودکان است که باعث می شود تحول آنها در مسیر مثبت یا منفی قرار گیرد. تنها با این نوع از پایه ی دانش آماده خواهیم

بود که در زندگی کودکان دارای آسیب های بینایی مداخله کنیم تا به آنها اجازه دهیم نیروی بالقوه ی خود را کسب کنند. از همه مهم تر اینکه پیامی که این تحلیل حاوی آن است، یکی از موارد خوشبینی است: خوشبینی از سوی محققان که می توانند افراد شاغل و والدین را با توصیه های صوتی راجع به چگونگی سازماندهی تجربیات کودکان تجهیز کنند و خوشبینی از سوی شاغلان خدمات که مهارت آنها به جای آنکه فقط از تاثیر منفی جلوگیری کند، می تواند تاثیر مثبتی هم ایجاد کند و بالاتر از همه از سوی والدین که کودکان دارای آسیب های بینایی آنها نباید به تحول دارای تاخیری وابسته باشند که معیارهای فعلی ما اظهار می کند. بلکه این کودکان می توانند از یک دوره ی تحولی کاملا بهینه بهره مند شوند. با انجام تحلیل در این کتاب با دیدن نتایج محققانی که به تفاوت هایی که بین «آزمودنی ها» تحقیق آنها وجود دارد و به ویژه آنهایی که در جستجوی دلایل این تفاوت ها بوده اند به دقت توجه کرده اند، قوت قلب گرفته ام. آنها بطور فزاینده ای یک تحقیق اجتماعی کامل داشته اند که در جستجوی درک تفاوت های فردی و علت آنها سرآمد است. باور دارم که اگر این رخ دهد، ۱۰ سال از این پس نه تنها بطور

چشمگیرتری حجم مفیدی از دانش خواهیم داشت، بلکه این نکته را نیز خواهیم دید که کودکان دارای آسیب‌های بینایی در واقع نسبت به آنچه تحقیقات معیاری نشان می‌دهد نیروی بالقوه‌ی بیشتری دارند.

تنها یک نکته‌ی دیگر برای گفتن باقی مانده است: در طول دوره‌ی این پروژه از حمایت و اطمینان همسرم کاترین بهره بردم و این کتاب را به او تقدیم می‌کنم.

مقدمه مترجمان

مقوله‌ی نابینایی و تاثیر آن بر تحول کودک امری است که شاید مورد غفلت قرار گرفته است. اثر حاضر با اینکه سال‌ها از تالیف آن می‌گذرد، اما برای جامعه‌ی روان‌شناسی ما به ویژه فعالان حیطه‌ی تحول، مطالبی جدید به همراه دارد. رویکرد این اثر همانطور که خود مولف در مقدمه اش به تفصیل به آن پرداخته است، بر موارد خاص متمرکز است نه جامعه‌ی معیار. مطالب ارائه شده در این کتاب با تکیه بر پیشرفت‌ها و تاخیرهای غیر معمول کودکان نابینا در تحول، سعی در ریشه‌یابی آنها دارد تا بتواند تحول این کودکان را در مسیری بهینه قرار دهد.

آنچه در این اثر بیش از حد جلب توجه می‌کند، نقش بی‌بدیل محیط کودک در تحول او است. محیط پیرامون کودک و تجربه‌ی او و در واقع والدین و دیگر اطرافیان نقشی انکارناپذیر دارند. والدین چنین کودکانی باید در سازگاری با شرایط فرزند

خود کوشیده و او را به همین شکل بپذیرند و با پرهیز از مراقبت بیش از حد، به او کمک کنند شرایط متفاوت را تجربه کند. در نظر گرفتن آموزش‌های مناسب برای والدین این کودکان بسیار موثر خواهد بود.

مولف باور دارد با استفاده از یافته‌های به دست آمده از تحقیقات چندین سال اخیر، روند فعلی موجود برای تحول کودکان نابینا که با تاخیر هم همراه است، قابل تغییر است و کودکان نابینا با استفاده از این یافته‌ها می‌توانند تحول بهینه و بدون تاخیری را پشت سر گذارند. در پایان با تشکر از همه‌ی فعالان حوزه‌ی نابینایی و تحول، خود را از راهنمایی‌های آنها بی‌نیاز نمی‌دانیم.

دکتر پرویز شریفی درآمدی

محمدرضا شاهی

mrsh1977@gmail.com

خرداد ۱۳۹۰

